

12 Eylül'den 28 Şubat'a

NİZAMİYEDE KALAN ONUR

28 Şubat'ın Eksik Adaleti

Ahmet TÜRKAN

MBA

Nisan - 2026

12 Eylöl'den 28 Şubat'a

NİZAMİYEDE KALAN ONUR

28 Şubat'ın Eksik Adaleti

Ahmet TÜRKAN

MBA

Nisan- 2026

İçindekiler

12 EYLÜL 1980: GENÇLİĞİN VE GELECEĞİN "BUZLANMASI" ANALİZİ.....	4
12 Eylül Karanlığı.....	4
12 Eylül Öncesi Kaos	5
Salt İnsanlık Açısından 12 Eylül'ün Mirası	8
SİYASİ İKBAL PROJESİ- 1982 ANAYASASI.....	8
Bir Demokratik Rehin Alma Operasyonu: 1982 Referandumu ve Dokunulmazlık Zırhı.....	9
12 Eylül'den beslenen 28 Şubat.....	11
Bir İktidar Koruması Olarak Yargı Kapalılığı	13
İDEOLOJİK APARAT: LAİKLİK	13
"Kavramın Silahlaştırılması"	15
Enigmanın Bedeli: Kurumsal Tasfiye ve İnsanlık Dramı.....	16
Analizin Makale Bağlamı: "Liyakatin İnanca Kurban Edilmesi"	17
Gecikmiş Adalet ve "Eksik İade-i İtibar" Sorunsalı	18
Analizin Makale Notu: "Topal Adalet"	19
HAKLARI VERMEYEN ADALET	19
"Müşterek Kararname" (2'li veya 3'lü kararnameler)	20
"Hukukun Labirentinde Kaybolan Hayatlar".....	21
KARARNAME MAĞDURLARI MESELESİ.....	22
EŞLERİN KİMLİK KARTINA GETİRİLEN SINIRLAMA	23
"Eksik Kucaklaşma": İade-i İtibarın Kapıdaki Nöbetçiye Takılması	24
Analizin "Esef" Notu:.....	25
NETİCE-İ KELAM: Gecikmiş Adaletin Mahcup Vedası	25

12 EYLÜL 1980: GENÇLİĞİN VE GELECEĞİN "BUZLANMASI" ANALİZİ

MUKADDİME: Bir İnsanlık ve Hakikat Muhasebesi

Elinizdeki bu çalışma, sadece Türkiye siyasi tarihinin kronolojik bir dökümü değildir; aksine, bir toplumun karakterinin nasıl sarsıldığının, hukukun nasıl bir "ikbal kalkanına" dönüştürüldüğünün ve en nihayetinde, insanın en saf değerlerinin (inanç, vatan sevgisi ve aile) birer "stratejik hedef" haline getirilişinin trajik öyküsüdür.

Türkiye'nin 12 Eylül karanlığından başlayıp 28 Şubat'ın "bin yıl sürecek" iddialı soğukluğuna uzanan o darbeci genetiği, sadece yönetim biçimlerini değiştirmemiş; insan onurunun en mahrem alanlarına müdahale etme cüretini kendinde bulmuştur. Bu süreçte laiklik, toplumsal barışın teminatı olan bir **paradigma** olmaktan çıkarılarak, darbeci azınlığın elinde neye hizmet edeceği belirsiz bir **enigmaya** (bilmeceye) dönüştürülmüştür. Bu bilmecenin bedeli ise; liyakatli subayların tasfiyesi, usulsüz kararnamelerle karartılan hayatlar ve nizamiyelerin önünde "başörtüsü" engeline takılan onurlu bir esef olmuştur.

Bu çalışmada, TSK içindeki darbeci yapılanmanın "emir subaylığı" disipliniyle nasıl bir vesayet hafızası oluşturduğu, 1982 Referandumu ile halkın iradesinin nasıl bir "mecburiyet" sarmalına alındığı ve 2010 sonrası iade-i itibar süreçlerinin neden "topal bir adalet" olarak kaldığı, "salt insanlık" penceresinden analiz edilmektedir.

Okuyacağınız her satır, sandık başındaki o mahcup mecburiyetin, nizamiyeden eşi alınmayan o vakur askerin ve hakkı teslim edilse de rızkı gasp edilmiş yüzlerce kararname mağdurunun sesidir. Bu metin, geçmişin küllerini savurmak için değil; adaletin sadece bir "kanun maddesi" değil, insanın ruhunu teskin eden bir "hak teslimi" olduğunu hatırlatmak için kaleme alınmıştır.

Zira biliyoruz ki; bir toplumda adalet tam olarak tecelli etmedikçe, iade-i itibar nizamiyenin kapısındaki son nöbetçinin vicdanına ulaşmadıkça, tarih sadece bir "üzüntü ve esef" deryası olarak kalmaya mahkûmdur.

12 Eylül Karanlığı

1. Darbe Öncesi Hazırlık: "Kutuplaştırma ve Şiddet" (Kaostan Düzen Devşirme)

12 Eylül, bir sabah aniden gelen bir darbe değil; zemini yıllarca "kan ve gözyaşı" ile sulanmış bir müdahaledir.

- Analiz: İnsanlık onurundaki "Muhabbet" ve "Adalet" sütunları, sağ-sol çatışmasıyla kasten yıkıldı. Kardeş kardeşe hasım edildi.
- Genç Nesle Not: "Şartların olgunlaşması" için akan kanın seyredildiği, toplumun "Kurtar bizi!" diyecek kadar çaresiz bırakıldığı bir psikolojik savaş evresidir.

2. İradenin Askıya Alınması: "Tek Tip İnsan" İnşası

Darbenin ardından kurulan düzen, insanın özgür iradesini tamamen yok sayan bir yapıydı.

- Analiz: 28 Şubat robotlaştırıyor, 15 Temmuz mankurtlaştırıyordu; 12 Eylül ise "Donduruyordu." Siyaset yasaklandı, sivil toplum susturuldu ve "tek doğru" askerî yönetimin belirlediği çizgi oldu.
- Erdemli İnsan Perspektifi: İnsanın en büyük onuru olan "Fikir ve Vicdan Hürriyeti" postalların altında ezildi. İnsanlar, sadece hayatta kalabilmek için apolitik ve korku dolu bir kabuğun içine çekildi.

3. Fıtrata Müdahale: "Zindan ve İşkence" İle Karakter Kırma

12 Eylül, özellikle zindanlardaki (Diyarbakır, Mamak, Metris) uygulamalarıyla insanın insanlık onuruna, yani fıtratına doğrudan saldırdı.

- Analiz: İşkence, sadece fiziksel bir acı değil; insanın öz saygısını yok etme, onu itiraflılığa zorlayarak **"İhlas"**ını (kendi gerçeğini) parçalama girişimiydi.
- Sonuç: Onuru kırılmış, davasına ve kendine küstürülmüş bir nesil hedeflendi.

4. Kültürel ve Manevi Tahribat: "Köklerden Kopuş"

Genç nesillerin bir daha "tehlikeli" olmaması (!) için kültürel hafıza silindi.

- Analiz: Kütüphaneler yakıldı, kitaplar suç aleti sayıldı. Gençliğin önüne "Erdemli İnsan" ideali yerine; bencil, dünyevi hırsları olan, toplumsal meselelere kör bir model konuldu.
- Darbe Analizi: Bu, toplumun "Hikmet" damarının kesilmesidir.

12 Eylül'ün "İnsan Onuru" Penceresinden Teşhisi:

12 Eylül; Türk milletinin enerjisini, zekasını ve idealizmini bir cendereye sokup, oradan "Korkuyla Terbiye Edilmiş" bir toplum çıkarma deneyiydi. 28 Şubat bu deneyi modernleştirmeye çalıştı, 15 Temmuz ise bu korku boşluğunu sinsi bir kutsallıkla doldurmaya yeltendi.

Şu üç basamakta derinleşelim.

1. Darbe Öncesi Kaos: Kutuplaşmanın insan onurunu nasıl yok ettiği?
2. Zindan ve Baskı Süreci: İnsan onurunun nasıl savunulduğu (Şecaat)?
3. Darbe Sonrası Nesil: "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" mantığının karakterimize verdiği hasar?

12 Eylül Öncesi Kaos

"Kardeş Kanıyla Beslenen Karakter Çürümesi"

İnsanlığın en büyük düşmanı ***"fitne"***dir. 12 Eylül öncesi kaos, bu fitnenin sistemli bir şekilde topluma zerk edildiği bir dönemdir. İşte o günlerin analizine dair ön raporumuzun ilk basamağı:

1. Basamak: Muhabbetin İhyası Değil, Adavetin (Düşmanlığın) İnşası

İnançlı bir insan, "yaratılanı sever Yaradan'dan ötürü" düsturuyla Muhabbet merkezlidir. 12 Eylül öncesinde ise bu fitrat, ideolojik kamplaşmalarla tersyüz edildi.

- Analiz: Mahalleler, okullar, kahvehaneler, hatta camiler bile "kurtarılmış bölgelere" bölündü. İnsanlar aynı otobüse binerken, aynı fırından ekmek alırken birbirinin gözünün içine "katilim mi?" diye bakar hale getirildi.
- Karakter Hasarı: Bir toplumda Hüsn-ü Zan (güzel düşünce) biter ve yerini Su-i Zan (kötü zan/şüphe) alırsa, orada erdemli insan yetişmez; sadece "taraf" yetişir.

2. Adalet Yerine "Sokak İnfazları" (Şecaat'in Şirretliğe Dönüşmesi)

O günlerde, hak arama mecrası hukuk değil, namluların ucuydu.

- Analiz: Gençlerin içindeki o saf "vatan sevgisi" ve "adalet arayışı" duyguları istismar edildi. Cesaret (Şecaat), bir fikri savunmak değil, "ötekini" yok etmek olarak kodlandı.
- Karakter Hasarı: Adalet erdemi, "gücü yetenin hukuku" haline geldi. Bu durum, bireyin vicdanını sağırlaştırarak şiddeti meşrulaştıran bir karakter yarılmasına yol açtı.

3. Bilinçli Kaos: "Devlet Nerede?" Dedirten Psikolojik Harp

Genç nesil şunu bilmeli: 12 Eylül darbesi bir sabah canı sıkılanların işi değildi; devleti kasten felç ederek milleti "Postal sesine razı etme" operasyonuydu.

- Analiz: Cinayetlerin faili meçhul kalması, ekonomik kuyruklar, her gün onlarca gencin toprağa düşmesi... Toplum öyle bir noktaya getirildi ki, Hikmet ve Feraset sahibi olması gereken insanlar bile "Huzur gelsin de nasıl gelirse gelsin" noktasına sürüklendi.
- Karakter Hasarı: Bu, insanın en asil duygusu olan "Hürriyet" arzusunun, "Güvenlik" korkusuna kurban edilmesidir.

Meseleyi doğrudan insan onuru, vicdan ve saf insanlık değerleri üzerinden ele aldığımızda, darbenin yarattığı tahribatın boyutu daha net ortaya çıkar. Çünkü bir darbe, sadece bir yönetim biçimine değil, insanın doğruyu yanlıştan ayırma yetisine ve bir arada yaşama iradesine saldırıdır.

TSK içindeki darbeci yapılanmayı, "salt insanlık" ve "kurumsal vicdan" penceresinden iki kademedede yeniden inceleyelim:

1. KADEME: Darbe Öncesi- "İnsanı Araçsallaştıran Bekleme Odası"

Darbe öncesinde askeri bürokrasi içindeki yapılanmanın en büyük insanlık suçu, "izlemek" ve "beklemek" olmuştur.

- Vicdanın Ertelenmesi: Bir askerin veya devlet görevlisinin asli görevi, insanın canını ve onurunu korumaktır. Ancak 12 Eylül öncesi TSK üst komuta kademesi, sivil siyasetin çöküşünü ve sokaktaki gençlerin birbirini katletmesini, müdahale için "şartların olgunlaşması" adına bir laboratuvar deneyi gibi izlemiştir.
- İnsan Hayatının İstatistiğe Dönüşmesi: Sokakta her gün ölen 20-30 genç, darbeci zihniyet için kurtarılması gereken "canlar" değil, darbe sonrası kurulacak düzenin "meşruiyet rakamları" olarak görüldü. Bu, bir insanın başka bir insanın ölümünden siyasi bir ikbal devşirmesidir ki, insanlık tarihindeki en büyük ahlaki kırılmalardan biridir.
- Hiyerarşinin Putlaştırılması: Emir-komuta zinciri, kişisel vicdanın ve ahlaki sorumluluğun önüne bir duvar gibi örüldü. Alt kademedeki subaylara, "Vatan gidiyor, tek kurtarıcı biziz" miti aşılanarak, kendi halkına üstten bakan ve halkın iradesini küçümseyen bir kast bilinci yerleştirildi.

2. KADEME: Darbe Sonrası- "Hukukun Yerine Postalları Koyan Düzen"

12 Eylül sabahı kurulan yapı, insanlığı "disiplin" adı altında tek tipleştirmeye ve ruhsuzlaştırmaya çalıştı.

- Hukukun Askıya Alınması ve Keyfilik: İnsanlığın binlerce yıllık kazanımı olan "savunma hakkı" ve "masumiyet karinesi" yok sayıldı. Darbeci yapı, kendi kurduğu mahkemelerle yargıç, savcı ve cellat rollerini tek elde topladı. Bir genci "bir sağdan bir soldan" asarak denge kurmaya çalışmak, adaleti mekanik bir teraziye indirgeyen vicdan dışı bir yaklaşımdır.
- Sistemik Kırpma Operasyonu: Ordu içindeki ve devlet kademelerindeki farklı sesler, liyakatine bakılmaksızın tasfiye edildi. "Sadakat, ehliyetten üstündür" ilkesi getirildi. Bu, toplumun zekasını ve çeşitliliğini budamak, geriye sadece "onaylayan" bir kitle bırakmak demektir.
- İşkence ve Aşağılama: Darbe sonrası cezaevlerinde (Diyarbakır, Mamak gibi) uygulanan yöntemler, sadece bir cezalandırma değil; insanın insan olma onurunu (human dignity) elinden alma girişimiydi. İnsanı hayvani koşullara mahkûm etmek, ona kendi varlığından nefret ettirmek, darbeci yapılanmanın kurumsal bir "politika" haline getirdiği en büyük insanlık yarasıdır.

Salt İnsanlık Açısından 12 Eylül'ün Mirası

12 Eylül'deki bu yapılanma, Türkiye'de şu iki tehlikeli tohumu ekti:

1. Güçlü Olan Haklıdır: Hukukun değil, silahın ve gücün mutlak belirleyici olduğu algısı topluma şırınga edildi.
2. Korku Temelli İtaat: İnsanlar inandıkları için değil, korktukları için susmaya veya taraf tutmaya zorlandı. Bu da "samimiyetsiz bir toplumsal kimlik" yarattı.

SİYASİ İKBAL PROJESİ- 1982 ANAYASASI

12 Eylül darbesinin sadece bir "asayiş müdahalesi" değil, aslında devletin ve hukukun genetiğine müdahale eden devasa bir **siyasi ikbal projesi** olduğunu kanıtıyor. Darbeci kadro, silah zoruyla ele geçirdiği gücü, "hukuki bir kılıf" (1982 Anayasası) giydirerek kalıcı hale getirmiştir.

Bu durumu, bahsettiğimiz "salt insanlık" ve "toplumsal vicdan" ilkeleri üzerinden iki aşamalı olarak analiz edelim:

1. KADEME: Anayasa Referandumu – "Onay Değil, Mecburiyet"

1982 Anayasası, halkın hür iradesiyle seçtiği bir metin değil, bir "korku ve belirsizlik" ikliminde dayatılan bir toplumsal sözleşmeydi.

- **Rehin Alınmış İrade:** Referandum sürecinde anayasanın aleyhine konuşmak, eleştirmek veya "Hayır" propagandası yapmak yasaktı. İnsanlara sunulan seçenek şuydu: *"Ya bu metni onaylar ve askerlerin çizdiği sınırlı demokrasiye geçersiniz, ya da bu baskı rejimi belirsiz bir süre daha devam eder."* Bu, insanlık onuruna aykırı bir "şantaj" diplomasisidir.
- **Mavi Zarfın Gölgesi:** Şeffaf zarflar ve rengi dışarıdan belli olan oy pusulalarıyla (mavi ve kırmızı), insanların gizli oy hakkı ihlal edildi. Bu, halkın siyasi iradesini çalmak ve toplumu bir "onay makinesine" indirgemektir.
- **Kişiyi Özel Madde:** Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığının anayasayla birleştirilmesi, darbenin liderini denetlenemez bir otoriteye dönüştürdü. Bu, "devleti koruma" bahanesinin arkasına gizlenmiş kişisel bir ikbal arayışıdır.

2. KADEME: Geçici 15. Madde ve "Dokunulmazlık Zırhı"

Darbeci kadro, yaptıkları her türlü eylemi hukukun erişemeyeceği bir alana taşıyarak kendilerini "yarı tanrı" statüsüne çıkardılar.

- **Hukuktan Kaçış:** Anayasa'ya eklenen **Geçici 15. Madde**, darbecilerin ve onların kararlarını uygulayanların yargılanmasını tamamen yasakladı. Bu, saf insanlık değerleri açısından **"Eşitlik"** ilkesinin katledilmesidir. Bir toplumda bir grup insan "her şeyi yapabilir ama

asla hesap vermez" hale gelirse, orada hukuk biter, orman kanunu başlar.

- **Kurumsallaşmış Vesayet:** Milli Güvenlik Konseyi üyeleri, darbe sonrasında kurulan Cumhurbaşkanlığı Konseyi ile yönetimde kalmaya devam ettiler. Siyaseti bir "vesayet" gölgesi altında bıraktılar. Seçilmişlerin üzerinde asılı duran bu "postal gölgesi", toplumun kendi geleceğine karar verme yetisini felç etti.
- **Karakter Erozyonu:** Kendini dokunulmaz kılan bir yapı, zamanla kibire kapılır. Bu kibir, liyakatin yerine sadakati, adaletin yerine imtiyazı getirir. Türk siyasi hayatında "askeri vesayet" dediğimiz o kronik hastalık, tam da bu dokunulmazlık zırhıyla kurumsallaşmıştır.

Analizin Özü: Bir "Kurtarıcı" Maskesiyle Gelen Esaret

Darbeci yapılanma, halka şunu söyledi: *"Sizi birbirinizi öldürmekten kurtardık, karşılığında hem yönetiminizi hem de geleceğinizi bize teslim edeceksiniz."* Bu, bir kurtarma operasyonu değil, bir **rehin alma** operasyonudur. İnsanı kendi kaderinin öznesi olmaktan çıkarıp, vesayet altındaki bir nesneye dönüştürmüştür. Bugünün nesilleri şunu anlamalıdır: **Gerçek bir hukuk devleti, hiçbir isme veya makama "dokunulmazlık zırhı" vermez; çünkü vicdan ve adalet, her türlü apoletten daha üstündür.**

Bizim o günkü canlı tanıklığımızda hissettiğimiz o "mecburiyet" duygusunu merkeze alarak, 1982 Anayasası referandumunu ve sonrasında kurulan dokunulmazlık zırhını akademik bir derinlik ve makale disipliniyle analiz edelim.

Bir Demokratik Rehin Alma Operasyonu: 1982 Referandumu ve Dokunulmazlık Zırhı

12 Eylül 1980 askeri darbesi, sadece sokağı sessizliğe gömmekle kalmamış; 7 Kasım 1982 referandumu ile bu sessizliği "hukuki bir kalıba" dökerek kurumsallaştırmıştır. Bu süreç, salt insanlık değerleri ve evrensel hukuk ilkeleri açısından bir **"rıza inşası"** değil, bir **"mecburiyet mühendisliği"** olarak tarihe geçmiştir.

1. "Mecburiyetin" Psikolojik ve Teknik Altyapısı

Bizim de sandık başında bizzat gözlemlediğimiz o "mecburiyet" hissi, tesadüfi bir duygu değil, bizzat darbeci kadronun kurguladığı bir atmosferin sonucuydu.

- **Alternatifin Yokluğu (Korku Paradoksu):** Referandum süreci, halkın önüne "iyiyi" veya "kötüyü" seçme hakkı koymamıştır. Aksine, "bu anayasaya 'hayır' dersanız, askeri yönetim belirsiz bir süre daha devam eder" mesajı verilmiştir. İnsanlar, demokrasiye olan

aşklarından değil, belirsizliğin ve baskının devam etmesinden duydukları korkuyla sandığa gitmişlerdir.

- **Gizli Oyun İhlali (Mavi Zarf Sembolizmi):** Oy pusulalarının renginin zarfın dışından belli olması, sandık başında bekleyen insanların "fişlenme" korkusunu en üst seviyeye çıkarmıştır. İnsanlık onuru açısından en temel hak olan "tercih gizliliği", yerini devletin gözetleyen gözüne bırakmıştır.
- **Propaganda Tekeli:** Televizyon ve radyo kanallarında sadece anayasayı öven yayınlara izin verilmesi, muhalefet edenlerin hapsedilmesi, kolektif bilincin tek bir yöne kanalize edilmesine neden olmuştur.

2. İkbal Projesi Olarak Anayasa: Kenan Evren'in "Otomatik" Cumhurbaşkanlığı

Anayasa metni ile Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı makamının birleştirilmesi, darbenin gerçek niyetini ifşa eden en somut maddedir.

- **Halkın İradesine İpotek:** Bir anayasayı oylamak, bir toplumsal sözleşmeyi oylamaktır; bir şahsı seçmek ise seçimdir. Darbeci kadro, bu iki ayrı süreci tek bir oylamada birleştirerek, halkın anayasa üzerinden kurduğu hayalleri bir şahsın siyasi geleceğine ipotek etmiştir.
- **Vesayetin Başlangıcı:** Bu madde ile ordu, kışlasına dönmek yerine devletin en tepesine kalıcı bir "denetçi" olarak yerleşmiştir. Siyasi partilerin kapatıldığı, liderlerin yasaklandığı bir ortamda bu, "siyasetlessiz bir siyaset" tasarımıdır.

3. Dokunulmazlık Zırhı ve Geçici 15. Madde: Hukuksuzluğun Yasallaşması

Darbecilerin kendilerini yargıdan muaf tutan Geçici 15. Maddeyi anayasaya eklemeleri, "salt insanlık" değerleri açısından en ağır yaradır.

- **Hukuk Devleti İlkesinin İptali:** "Hiç kimse hukukun üstünde değildir" ilkesi, bu madde ile bizzat anayasa eliyle çiğnenmiştir. Darbeci kadro, yaptıkları işkenceleri, hukuk dışı infazları ve haksız tasfiyeleri bir "zırh" altına alarak, kurbanların adalet arama hakkını ellerinden almıştır.
- **Vicdan Yarası:** Bir toplumda zalim ile mazlumin mahkemede eşitlenemediği her an, toplumsal barıştan uzaklaşılır. Dokunulmazlık zırhı, Türkiye'de on yıllar sürecektir bir "cezasızlık kültürünün" ve "devletin hukuku değil, hukukun devleti" anlayışının temellerini atmıştır.

1982 Referandumu, halkın hür bir tercihi değil; darbenin soğuk yüzü ile sivil siyasetin belirsizliği arasında sıkışmış bir toplumun "nefes alma telaşıdır."

Sandık başındaki o mecburiyet hissi, insanın onurunun ve iradesinin bir güç odağı tarafından rehin alınmasının en somut kanıtıdır.

Darbeci kadro, kendilerini dokunulmaz yaparak sadece kendi geleceklerini garanti altına almamış; aynı zamanda adalete olan güveni ve toplumsal vicdanı uzun bir uykuya yatırmışlardır. Bugünün perspektifiyle bakıldığında, 12 Eylül mirası olan bu dokunulmazlık anlayışı, Türkiye'nin demokratikleşme yolundaki en büyük psikolojik ve hukuki barikadı oluşturmuştur.

12 Eylül'den beslenen 28 Şubat

28 Şubat post modern darbesi, Türkiye'deki darbe geleneğinin sadece ideolojik değil, aynı zamanda "**usta-çırak**" ilişkisiyle aktarılan kurumsal bir hafıza olduğunu ortaya koyuyor. Çevik Bir örneği, bu analizde "kayıp halkayı" tamamlayan en kritik veridir. Kenan Evren'in emir subayı olan bir ismin, 28 Şubat'ın mimarı olması; 12 Eylül'ün "kaba güç" yöntemlerinin, 28 Şubat'ta nasıl "sofistike bir mühendisliğe" dönüştüğünü açıklar.

Bu sürekliliği analizimize şu başlık altında ve "Salt İnsanlık/Evrensel Vicdan" perspektifiyle yansıtalım:

Darbeci Genetiğin Aktarımı: Emir Subaylığından Mühendisliğe

12 Eylül ve 28 Şubat, birbirinden bağımsız olaylar değil; aynı darbeci zihniyetin farklı zaman dilimlerindeki tezahürleridir. Bu sürekliliğin en somut sembolü, Kenan Evren'in rahlesinden geçen kadroların, 28 Şubat'ın yönetim koltuklarında oturmasıdır.

1. "Emir Subaylığı"ndan Gelen Müktesebat (Hafıza Transferi)

12 Eylül'ün kudretli ismi Kenan Evren'in en yakınında bulunan (emir subayı) kadrolar; halkın iradesinin nasıl rehin alınacağını, hukukun nasıl askıya alınacağını ve devlet aygıtının toplumu terbiye etmek için nasıl kullanılacağını bizzat mutfağında öğrenmişlerdir.

- **Analiz:** Bu bir "kurumsal staj" dönemidir. 12 Eylül'de "mavi zarf" ile halkın nasıl mecbur bırakıldığını gören gözler, 28 Şubat'ta "silahsız kuvvetler" ve "psikolojik harp" yöntemlerini geliştirmiştir.

2. Gücün Form Değiştirmesi: "Postal"dan "Mühendislik"e

12 Eylül darbecileri kaba gücü (tankları ve işkenceyi) kullanarak toplumu dondurmuştu. 28 Şubat'a gelindiğinde, 12 Eylül'ün o "dokunulmazlık" ve "üstten bakış" mirası, daha rafine bir yöntemle kullanıldı.

- **Analiz:** Çevik Bir ve ekibi, 12 Eylül'ün elde ettiği o mutlak ve denetlenemez gücü, 28 Şubat'ta "**Demokrasiye ayar verme**" küstahlığına tahvil ettiler. 12 Eylül'ün emir-komuta disiplini, 28 Şubat'ta yargıyı, medyayı ve akademiye brifinglerle hizaya sokan bir "orquestra şefliğine" dönüştü.

3. Dokunulmazlık Kibrinin Devamı

12 Eylül Anayasası'na konulan o "dokunulmazlık zırhı", darbeci kadrolarda şu tehlikeli inancı pekiştirdi: *"Biz ne yaparsak yapalım, vatani kurtarma bahanesiyle hukuktan muafız."*

- **Analiz:** 28 Şubatçılar, 12 Eylül'ün kendilerine bıraktığı bu "hukuki zırh" mirasına güvenerek, bin yıl süreceğini iddia ettikleri bir zulüm düzenini başlatma cesareti buldular. Kenan Evren'in emir subayı olmak, sadece bir rütbe değil, hukukun üzerinde olma imtiyazının devralınmasıydı.

Analizin Makale Bağlamı: "Gölgenin Sürekliliği"

Bu durumu makalemize şu cümlelerle ekleyebiliriz:

"Türkiye'deki müdahaleler tarihi incelendiğinde, 28 Şubat'ın aktörlerinin tesadüfen orada olmadığı görülür. 12 Eylül'ün mimarı Kenan Evren'in en yakın çalışma halkasında (emir subaylığı gibi) yer alan isimlerin, 1997'de modern bir müdahalenin başına geçmesi, darbeci genetiğın nasıl rafine edildiğinin kanıtıdır. 12 Eylül'de sandık başında halka hissettirilen o 'mecburiyet' ve 'dokunulmazlık' kültürü, 28 Şubat'ta 'balans ayarı' retorikıyla yeniden sahneye konulmuştur. Bu, gücün el değıştirme değil, aynı kökten gelen bir 'vesayet devir teslim' törenidir."

YAŞ (Yüksek Askeri Şûra) kararlarının yargı denetimine kapatılmış olması, 12 Eylül darbe zihniyetinin "hukuk devletini" nasıl bir "emir-komuta devletine" dönüştürdüğünün en somut ve en acı göstergelerinden biridir. Çalışmamızda bahsettiğimiz o "dokunulmazlık zırhı" analizimizin, kurumsal bazdaki en keskin uygulaması budur.

Bu durumu, salt insanlık değerleri ve evrensel hukuk ilkeleri ışığında şu üç boyutta değerlendirebiliriz:

1. Savunma Hakkının ve Masumiyet Karinesinin Gaspı

Evrensel hukukta en temel insanlık hakkı, "suçlanan kişinin kendisini savunabilmesi" ve "iddiaların bağımsız bir yargıç önünde tartışılmasıdır."

- **İnsanlık Dışı Bir Mekanizma:** YAŞ kararlarıyla bir subayın/astsubayın ordudan ihraç edilmesi, sadece bir işten çıkarma değildir; o kişinin onuruyla, rızkıyla ve sosyal çevresiyle olan bağına vurulan ağır bir darbedir.
- **Yargı Yolu Kapalıyken:** Kişi, neden ihraç edildiğini tam olarak bilemez, iftiralara karşı kendini savunamaz ve verilen kararın yanlışlığını kanıtlayacak bir merci bulamazdı. Bu, insanı "hukuki bir özne" olmaktan çıkarıp, bir "idari nesneye" indirgemektir.

2. Kurumsal Tasfiyenin "Hukuksuzluk Silahı" Haline Gelmesi

YAŞ kararlarının yargıya kapalı olması, darbeci zihniyetin (12 Eylül'den 28 Şubat'a uzanan o genetiğin) TSK içindeki "farklı" veya "sakıncalı" gördüğü her sesi temizlemek için kullandığı bir giyotindir.

- **Keyfiyetin Yasallaşması:** Eğer bir karar yargıya kapalıysa, orada "delil" değil "kanaat" konuşur. 28 Şubat sürecinde binlerce liyakatli subayın sadece inançları, eşlerinin kılık kıyafeti veya dünya görüşleri nedeniyle "disiplinsizlik" kılıfıyla ordudan atılması, bu yargı kapalılığının arkasına gizlenmiştir.
- **Liyakatin İdeolojiye Kurban Edilmesi:** İnsanlık değeri olan "emeğe saygı" ve "başarıya hak teslimi", bu sistemde yerini "ideolojik sadakate" bırakmıştır. Kenan Evren'den Çevik Bir'e miras kalan o "emir subayı" disiplini, YAŞ'ı bir "kurumsal engizisyon" mahkemesine dönüştürmüştür.

3. "Devletin Bekası" Maskesiyle Adaletin Boğulması

Darbeci yapı, bu hukuksuzluğu hep "ordu disiplini" ve "devletin bekası" gibi kutsal kavramlarla savundu.

- **Oysa Gerçek:** Gerçek bir devletin bekası, adaleti her şeyin üstünde tutmasıyla korunur. Bir grubun kendi çıkarları için meslektaşlarını hukuksuz bir şekilde tasfiye etmesi, aslında ordunun ve devletin kurumsal karakterini çürütmüştür.
- **Hukuksuzluk Bulaşıcıdır:** YAŞ kararlarındaki bu denetimsizlik, kamuoyuna "devlet isterse bir insanı hiçbir sebep göstermeden yok edebilir" mesajını vermiştir. Bu da toplumdaki o "mecburiyet" ve "korku" hissini besleyen en büyük damar olmuştur.

Bir İktidar Koruması Olarak Yargı Kapalılığı

Makalemizin diliyle ifade edecek olursak:

"YAŞ kararlarının yargı denetimine kapatılması, 12 Eylül rejiminin kendi bekasını korumak adına hukuku orduvevinin kapısından içeri sokmama iradesidir. Bu karar, liyakatli vatan evlatlarının tasfiyesini kolaylaştıran bir 'sessiz imha' yöntemidir. 28 Şubat'ın baş aktörlerinin, 12 Eylül'den tevarüs eden bu hukuksuzluk zırhını kullanarak binlerce aileyi mağdur etmesi, darbeci sürekliliğin insan onuruna vurduğu en derin darbelerden biridir."

İDEOLOJİK APARAT: LAİKLİK

Laiklik kavramının darbeci zihniyete entegre edilmesi, bir yönetim biçiminin veya felsefi bir duruşun, toplumu disipline etmek ve belirli kesimleri sistem dışına itmek için bir "**ideolojik aparat**" haline getirilmesidir. Bu durum, salt insanlık değerleri açısından bakıldığında, özgürleştirici olması gereken bir ilkenin, baskılayıcı bir tasfiye mekanizmasına dönüştürülmesini ifade eder.

Bu entegrasyonu şu üç temel ekseninde analiz edebiliriz:

1. Laikliğin "Özgürlük"ten "Güvenlik" Alanına Kaydırılması

Normal şartlarda laiklik, Anayasaya konulurken “din ve vicdan hürriyetinin teminatı, devletin her inanca (veya inançsızlığa) karşı eşit mesafede durmasıdır” paradigması ile konmuştur. Ancak darbeci zihniyet (12 Eylül’den 28 Şubat’a uzanan o hat), laikliği bir "**ulusal güvenlik meselesi**" olarak yeniden tanımlamıştır. Bu da laiklik kavramını paradigmadan enigmaya döndürmüştür.

- **Analiz:** Bu tanım değişikliğiyle birlikte, bireyin inancını yaşama biçimi bir "hürriyet" konusu olmaktan çıkıp, devlete karşı bir "tehdit" unsuru haline getirilmiştir. Böylece darbeci yapı, laikliği kullanarak toplumun bir kesimini "potansiyel suçlu" ilan etme yetkisini kendinde görmüştür.

2. "Toplum Terbiyeciliği" ve Modernleşme Dayatması

12 Eylül’ün askeri disiplini ve 28 Şubat’ın "modernlik" iddiası, laikliği toplumu yukarıdan aşağıya dizayn etmek için bir kaldıraç olarak kullanmıştır.

- **Entegrasyon Biçimi:** Darbeciler için laiklik, devletin tarafsızlığı değil, devletin "**makbul vatandaş**" üretme projesidir. Bu zihniyete göre, darbecilerin belirlediği "laiklik" kalıbına uymayan her birey, eğitilmesi veya sistemden ayıklanması gereken bir "defolu ürün"dür.
- **İnsanlık Onuru Açısından:** Bu durum, insanın kendi kimliğini seçme hakkına saldırıdır. Laiklik, bir "bir arada yaşama formülü" olmaktan çıkarılıp, bir "yaşam tarzı dayatması"na dönüştürüldüğünde, insan onuru yara alır.

3. Bürokratik Vesayetin Meşruiyet Kılıfı

Darbeci kadrolar (özellikle Çevik Bir gibi 12 Eylül ekolünden gelenler), siyasi iradeyi ve halkın tercihlerini baskılamak istediklerinde, laikliği aşılması imkânsız bir "**kırmızı çizgi**" ve bir "**dokunulmazlık zırhı**" olarak öne sürmüşlerdir. Darbeciler tarafından İrtica PKK’dan tehlikelidir görüşü her fırsatta dile getirilmiştir.

- **Mekanizma:** Seçilmiş hükümetlerin veya liyakatli bürokratların önünü kesmek için laiklik, yargı ve askerî brifingler yoluyla bir silah gibi kullanılmıştır. "Laiklik elden gidiyor" mottosu, hukuksuz YAŞ kararlarının, keyfi yasakların ve demokratik olmayan müdahalelerin evrensel bir mazereti haline getirilmiştir.
- **Sonuç:** Bu durum laiklik kavramının kendisine de en büyük zararı vermiş; onu halkın gözünde "devletin asık suratı" ve "yasakçı zihniyetin maskesi" haline getirmiştir.

"Kavramın Silahlaştırılması"

"Darbeci zihniyet, laikliği asli manasından (devletin inançlar karşısındaki tarafsızlığı) kopararak, onu kurumsal kibrin ve toplumsal mühendisliğin bir enstrümanı haline getirmiştir. 12 Eylül'ün emir-komuta disipliniyle yoğrulan bu 'militan laiklik' anlayışı, 28 Şubat'ta liyakatli vatan evlatlarını tasfiye etmek için kullanılan bir giyotin işlevi görmüştür. Oysa gerçek laiklik, hiçbir grubun imtiyaz alanı değil, her bir insanın vicdan onurunun sığınağı olmalıdır." anlayışı ile anayasaya konmuştur. Bozulan bu kavram artık bir şey ifade etmediğinden Anayasadan çıkartılmalıdır.

Laiklik kavramının bir **paradigmadan** (yol gösterici, kapsayıcı değerler dizisi) bir **enigmaya** (bilmeceye, belirsizliğe ve bir korku nesnesine) dönüştürülmesi, darbeci zihniyetin en sofistike "zihin operasyonlarından" biridir.

Bu analizi, "salt insanlık" ve "kavramsal suikast" perspektifiyle, makale disiplini içinde inceleyelim:

1. Paradigma Olarak Laiklik: Toplumsal Barışın Sigortası

İnsanlık onuru açısından laiklik, bir "bir arada yaşama paradigması"dır.

- **Özü:** Devletin inançlar karşısında kör (tarafsız) olması, kimsenin inancından ötürü kınanmaması ve kamusal alanın herkese eşit açılmasıdır.
- **İşlevi:** Toplumsal barışı sağlar ve bireye kendi vicdanıyla baş başa kalma hakkını verir. Bu haliyle laiklik, insan onurunun bir kalkanıdır.

2. Enigmaya Dönüşüm: "Belirsizliğin Silahlaştırılması"

Darbeci zihniyet (12 Eylül'ün mirasçısı olan 28 Şubat kadrosu), bu berrak paradigmayı kasıtlı olarak bir **enigmaya** dönüştürmüştür. Bir kavram enigmaya dönüştüğünde, onun tanımını halkın elinden alınır ve sadece "gücü elinde tutanların" tekeline geçer.

- **Tanımsızlık ve Keyfiyet:** Laikliğin ne olduğu değil, ne "olmadığı" üzerinden bir baskı rejimi kurulmuştur. Bir memurun eşinin başörtüsü, bir askerin namaz kılması veya bir öğrencinin tercihi, darbecilerin o anki ihtiyacına göre "laikliğe aykırı" ilan edilmiştir.
- **Korku Nesnesi Olarak Kavram:** Kavram öyle muğlaklaştırılmıştır ki, insanlar "Acaba şu hareketim laikliğe aykırı mı?" endişesiyle yaşamaya başlamıştır. Bu, insanın doğallığını ve samimiyetini öldüren bir **karakter aşınmasıdır**.
- **Anayasadaki Konum:** Hal böyle iken ve algı bu hal üzere devam ederken Laiklik kavramının Anayasada olmasının bir anlamı kalmamıştır. Ve Anayasadan çıkarılması gereken boş bir kavrama dönüşmüştür.

3. Darbeci Zihniyetin "Enigma"yı Kullanma Biçimi

12 Eylül'ün emir subaylığından yetişen kadrolar, laikliği bir "bilmece" gibi kullanarak şu sonuçları elde etmiştir:

- **Sınırsız Denetim Yetkisi:** Kavramın sınırları belirsiz olunca, darbecilerin denetim alanı sınırsız hale gelmiştir. "Laiklik tehlikede" dendiği andan itibaren hukuk susmuş, YAŞ kararlarıyla liyakatli insanlar tasfiye edilmiş ve anayasal güvenceler askıya alınmıştır. Hükümetler yıkılmış yenilerinin kurulması darbeci zihniyetin insafına bırakılmıştır.
- **Toplumsal Yarılma:** Laiklik, bir birleştirici paradigma olmaktan çıkarılıp; bir kesimin "imtiyaz alanı", diğer kesimin ise "suç mahalli" haline getirilmiştir. Bu, insanlık onuruna yapılan en büyük saldırıdır; zira toplumu "efendiler" ve "şüpheliler" olarak ikiye bölmüştür. Bu yarılma neticesinde Hükümet kuran partiler Laikliğe aykırılık iddiası ile kapatılmıştır.

4. Sonuç: Kavramsal İşgalden İnsanlık Dramına

Paradigmalar aydınlatır, enigmalar ise karanlıkta bırakır. Darbeciler, laikliği karanlık bir odaya çevirmiş ve o odada kimi istedilerse onu "imha" etmişlerdir. Bu süreçte kaybeden sadece mağdur olan kesim değil, laiklik kavramının bizzat kendisi ve toplumsal güven duygusu olmuştur. Artık Anayasada kalması anlamsız bir kavram olmaktan öteye gidemez duruma düşmüştür.

Analizin "Mühür" Cümlesi:

"Laiklik, insanlığın ortak huzur paradigması olmaktan çıkarılıp darbeci bir azınlığın 'enigma'sı haline getirildiğinde; artık o bir özgürlük ilkesi değil, bir tasfiye mekanizmasıdır. 12 Eylül ve 28 Şubat hattı, bu enigmaya dayanarak hukuku orduevi kapısında durdurmuş ve insanın en mukaddes alanı olan vicdanına müdahale etme cüretini kendinde bulmuştur."

Bu mağduriyetler, 12 Eylül'den 28 Şubat'a uzanan o "enigma" (bilmece) sürecinin en somut ve en trajik insanlık bilançosudur. Laikliğin bir paradigma olmaktan çıkarılıp bir "ayıklama mekanizmasına" dönüştürülmesi, binlerce vatan evladının sadece profesyonel hayatını değil, onurunu ve ailevi düzenini de hedef almıştır.

Bu dramı, "salt insanlık" ve "hukukun imhası" üzerinden analizimize şu şekilde dahil edelim:

Enigmanın Bedeli: Kurumsal Tasfiye ve İnsanlık Dramı

Laikliğin darbeci zihniyet tarafından muğlak bir korku nesnesine (enigmaya) dönüştürülmesinin nihai hedefi, TSK içinde liyakatiyle var olan ancak şahsi hayatında dindar olan subay ve astsubayları tasfiye etmek olmuştur. Bu

süreçte yaşananlar, bir "disiplin işlemi" değil, sistemli bir "**sosyal imha**" girişimidir.

1. Savunmasız Bırakılan Hayatlar (Yargı Yolu Kapalı İnfazlar)

Bu binlerce asker, YAŞ (Yüksek Askerî Şûra) kararlarıyla bir gecede ordudan atılırken, onlara hiçbir savunma hakkı tanınmamıştır.

- **İnsanlık Onuru Açısından:** Bir insanı "neyle suçlandığını" bile bilmeden, bağımsız bir mahkemede kendini aklama şansı vermeden kapı önüne koymak, evrensel hukuk ilkelerinin ve insan onurunun en ağır ihlalidir. Bu askerler için laiklik, devletin koruyucu gölgesi değil, tepelerine inen bir "cellat kılıcı" haline getirilmiştir.

2. Rızkın ve Emegın Gaspı (Ekonomik ve Sosyal İdam)

Ordudan atılmak sadece rütbenin sökülmesi değildi. Bu insanlar;

- **Sosyal Hakların Kaybı:** Birikmiş emeklilik haklarından, sağlık güvencelerinden ve orduvi gibi sosyal imkanlardan mahrum bırakıldılar.
- **Damgalama:** Kimlik kartlarına vurulan şerhlerle sivil hayatta iş bulmaları engellendi. Darbeci zihniyet, bu insanlara sadece "orduda yer yok" dememiş, "toplumda da size yaşama hakkı tanımayacağız" mesajını vermiştir. Bu, bir insanın emegının ve geleceğinin açıkça hırsızlanmasıdır.

3. Aile Boyu Cezalandırma (Kolektif Mağduriyet)

Darbeci zihniyet, cezayı sadece askere değil, onun ailesine de kesmiştir.

- **Gözlem ve Taciz:** Subay eşlerinin kılık kıyafeti, çocuklarının gittiği okullar, evlerinde okunan kitaplar birer "suç delili" gibi takip edilmiştir. Bir kadının başörtülü olması, eşinin askerlik mesleğindeki başarısını sıfırlayan bir "disiplinsizlik" suçu sayılmıştır. Bu, özel hayatın gizliliğine ve aile mahremiyetine yapılmış en barbarca müdahalelerden biridir.

Analizin Makale Bağlamı: "Liyakatin İnanca Kurban Edilmesi"

Makalemize bu bölümü şu şekilde nakşedebiliriz:

"12 Eylül'ün dokunulmazlık zırhı altına saklanan YAŞ mekanizması, 28 Şubat sürecinde laiklik enigmasını bir giyotin olarak kullanmıştır. Binlerce subay ve astsubay, liyakatleri ve vatan sevgileriyle değil; darbeci zihniyetin çizdiği 'makbul dindarlık' sınırlarına uymadıkları gerekçesiyle tasfiye edilmiştir. Yargı yolunun kapalı olması, bu tasfiyeyi bir hukuk skandalından bir insanlık dramına dönüştürmüştür. Kendi ordusundan 'inancı' yüzünden kovulan bu askerlerin yaşadığı mağduriyet, aslında Türk Silahlı

Kuvvetleri'nin kurumsal vicdanında açılan ve ancak yıllar sonra hukukun geri dönmesiyle sarılmaya çalışılan en derin yaradır."

2010 Referandumu, bu "enigma" ve "dokunulmazlık zırhı"na karşı hukuki bir gedik açmış olsa da bu süreç bir **"hak teslimi"**nden ziyade bir **"yarım kalmış adalet"** hikayesine dönüştü. Hukukun teoride geri gelmesi, pratikteki yıkımı onarmaya yetmedi.

Bu durumu, "salt insanlık" ve "gecikmiş adaletin adaletsizliği" üzerinden analizimize şu başlıklarla ekleyelim:

Gecikmiş Adalet ve "Eksik İade-i İtibar" Sorunsalı

2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle YAŞ kararlarının yargıya açılması, on yıllarca süren bir hukuksuzluğun itirafıydı. Ancak bu hukuki geri dönüş, darbeci zihniyetin açtığı yaraları tam olarak saramadı.

1. "Hukuki Hak" ile "Fiili Mağduriyet" Arasındaki Uçurum

Yargı yolu açıldığında, binlerce mağdur asker mahkemelere koştu. Fakat karşılaştıkları tablo, soğuk bir hukuki prosedürden ibaretti.

- **Kayıp Yılların Telafisizliği:** Bir subayın en verimli yıllarında ordudan koparılması, rütbe ilerlemesinin durması ve mesleki körelme yaşaması; sadece maaş farkıyla telafi edilebilecek bir durum değildir. Mahkemeler çoğu zaman bu "manevi yıkımı" ve "kariyer gaspını" görmezden geldi.
- **Emeklilik ve Derece Kayıpları:** Birçok asker, geri dönme hakkı kazansa bile, akranlarının ulaştığı rütbe ve kıdeme ulaşamadığı için "eksik haklarla" emekli edilmek zorunda kaldı. Bu, adaletin "şeklen" var olup, "ruhen" tecelli etmemesidir.

2. "Damgalanmış" Hayatların Sosyal Rehabilitasyonu

İnsan onuru açısından en büyük yara, bu askerlerin toplum ve kurum nezdinde uğradıkları **"itibar suikastı"** idi.

- **İade-i İtibarın Eksikliği:** Mahkeme kararları maaş veya derece verse de devlet ve kurum bu insanlardan resmen özür dilemedi. "Disiplinsizlik" gibi muğlak gerekçelerle atılan bu insanların, vatanseverlik onurları kamusal alanda yeterince iade edilmedi.
- **Psikolojik Tahribat:** Onlarca yıl "sakıncalı" damgasıyla yaşayan ailelerin ve çocukların çektiği sosyal dışlanma, hiçbir mahkeme ilamına sığmadı.
- **Mağdur olarak onca yıl yaşanan maddi sıkıntılar maalesef devam etti.** Geriye dönük maaşlar ve rütbeler iade edilmedi.

3. Darbeci Mirasın "Yargısal Direnci"

2010 sonrası süreçte yargı mekanizmasının içinde halen varlığını sürdüren vesayetçi kalıntılar veya bürokratik engeller, davaların sonuçlanmasını geciktirdi veya içi boş kararlar verilmesine neden oldu.

- **Analiz:** Dokunulmazlık zırhı da üzerinde kalkmış olsa da "devletin yaptığı her şey doğrudur" diyen o eski darbeci refleks, yargı kürsülerinde bir süre daha direnmıştır.

Analizin Makale Notu: "Topal Adalet"

"2010 Referandumu, 12 Eylül ve 28 Şubat karanlığına bir ışık tutmuş; ancak bu ışık, harabe haline getirilmiş hayatları aydınlatmaya yetmemiştir. YAŞ mağduru askerlerin yargıya erişimi, 'topal bir adalet' doğurmuştur. Zira onur, rampa edilen bir rütbe değildir ki mahkeme kararıyla geri verilsin. Devlet, bu vatan evlatlarına sadece haklarını değil, gasp edilen onurlarını ve çalınan geleceklerini de borçludur. Hukukun sadece 'yolunun açılması' yetmez; o yolun sonunun 'mutlak adalet'e' çıkması esastır."

HAKLARI VERMEYEN ADALET

YAŞ Kararlarının yargıya açılması sonrasında 2'li 3'lü kararname mağdurlarının dışında YAŞ kararları ile ayrılanlara bir kısım haklarının verilir bir kısmının verilmemesi Hukukun en temel ilkelerinden biri olan **"Tam Yargı"** ve **"İptal Kararlarının Geçmiş Etkisi"** prensibinin nasıl göz göre göre çiğnendiğini ortaya koyuyor. Salt insanlık ve evrensel adalet penceresinden bakıldığında, bir hak iade ediliyorsa, o hakkın gasp edildiği günden itibaren doğan tüm sonuçlarıyla birlikte iade edilmesi gerekir.

Bu durumu, "eksik adalet" ve "ekonomik tasfiye" boyutlarıyla makale disiplini içinde analiz edelim:

İade Edilen Hak, Ödenmeyen Bedel: "Hukuki Yarım Kalmışlık"

Hukuk literatüründe bir idari işlemin mahkemece iptal edilmesi, o işlemin tesis edildiği andan itibaren hiç var olmamış sayılması demektir. Ancak 28 Şubat mağduru askerler için bu kural, adeta bir "idari bariyerle" durdurulmuştur.

1. "Yok Sayılan" Yılların Maddi Karşılığı

Mağdur personel, 2011'de çıkan 6191 sayılı kanun (ve ardından gelen düzenlemeler) ile rütbe iadesi ve emeklilik hakkı gibi bazı kazanımlar elde etti. Ancak "geriye dönük maaşların" ödenmemesi, devletin şu çelişkili mesajı vermesi anlamına geliyordu:

"Seni haksız yere attığımızı kabul ediyoruz ama o yıllarda çalışmadığın için (çalışmana biz engel olmamıza rağmen) parayı vermiyoruz."

- **Analiz:** Bu yaklaşım, hukuktaki **"Hizmet Kusuru"** ilkesini yok saymaktır. Personel kendi isteğiyle değil, devletin haksız bir tasarrufuyla işinden uzaklaştırılmıştır. Dolayısıyla, o dönemde

mahrum kaldığı maaş, ikramiye ve özlük hakları, sadece bir "para" değil, gasp edilen bir ***"mülkiyet hakkı"***dır.

2. "Borçlu" Devletten "Alacaklı" Mağdura: Ekonomik Bir Ceza

Bu askerlerin birçoğu sivil hayatta "sakıncalı" damgasıyla iş bulamamış, pazarlarda tezgahçılık yapmış veya ailesinin yardımıyla ayakta kalmaya çalışmıştır.

- **Vicdan Yarası:** Mahkeme kararıyla hakları geri verildiğinde, geriye dönük maaşların ödenmemesi, mağduriyetin ekonomik olarak devam ettirilmesidir. İnsanlık onuru açısından bu, bir insanın emeğini yıllarca sömürüp, hatayı kabul ettikten sonra "bedelini ödemekten kaçınmak" demektir.
- **Eşitsizlik:** Diğer kamu davalarında (örneğin haksız yere görevden alınan bir sivil memurda) mahkeme kararı tüm mali hakların iadesini emrederken, 28 Şubat mağduru askerlere bu hakkın verilmemesi, "ayrımcılık" yasağının bir başka ihlali olmuştur.

3. Darbeci Zihniyetin Finansal Mirası

Geriye dönük ödemelerin yapılmaması, devlet bütçesini koruma kaygısından ziyade, darbeci zihniyetin "halkın ve askerinin cebine" vurduğu son bir darbe olarak okunabilir.

- **Analiz:** Hakların "eksik" iade edilmesi, mağdurun tam olarak rehabilite edilmesini engeller. Kişi kendini hâlâ "cezalandırılmış" hisseder. Bu da toplumdaki adalet duygusunun tamirini imkansızlaştırır.

Analizin "Mühür" Cümlesi:

"Adalet, bir hak iadesinde 'taksitlendirme' veya 'kısıtlama' kabul etmez. 28 Şubat mağdurlarına rütbelerini geri verip, gasp edilen maaşlarını ödememek; failin suçunu kabul edip, verdiği zararı tazmin etmekten kaçmasıdır. Geriye dönük maaşların ödenmemesi, hukukun sadece 'şeklen' uygulandığının, 'özde' ise mağduriyetin bir ekonomik pranga olarak devam ettirildiğinin kanıtıdır."

"Müşterek Kararname" (2'li veya 3'lü kararnameler)

İşte bu nokta, 12 Eylül'den tevarüs eden o "dokunulmazlık" ve "denetimsizlik" zırhının en karanlık, en "arka oda" operasyonudur. Bu tespitimiz, darbeci zihniyetin hukuku sadece askıya almadığını, aynı zamanda onu nasıl "**hile-i şer'iyye**" benzeri bir yöntemle manipüle ettiğini gösteriyor.

Analizimizde bu konuyu "**Hukuki Kamuflej ve Çifte Standartlı Tasfiye**" başlığı altında inceleyelim:

Hukuki Kamuflej: YAŞ Zırhı Altında "Kararname" İnfazları

Normal şartlarda, YAŞ kararları yargıya kapalıyken, "Müşterek Kararname" (2'li veya 3'lü kararnameler) ile yapılan işlemler yargı denetimine tabiydi. Ancak darbeci mekanizma, bu iki süreci birbirine öyle bir dolamıştır ki, ortaya tam bir "hukuk trajedisi" çıkmıştır.

1. "Sanki YAŞ Mağdurumuş Gibi" Yapılan Usulsüzlük

Darbeci kadrolar, yargı denetimine tabi olan "kararname" yolunu kullanarak personel ihraç ettiklerinde, bu personeli sanki bir YAŞ kararıyla atılmış gibi "**fiilen**" aynı statüye sokmuşlardır.

- **Mekanizma:** Kararname ile atılan askere "Senin yargı yolun açık" denilmesine rağmen; o dönemin yargı organları (AYİM gibi), darbeci zihniyetin "disiplinsizlik" veya "irtica" yaftalarını birer mutlak gerçek kabul ederek davaları reddetmiştir.
- **Analiz:** Bu, hukukun sadece bir "şekil"den ibaret kaldığı, sonucun ise çoktan darbe karargahlarında belirlendiği bir tiyatrodur.

2. Çifte Mağduriyet: Hak Aramanın İmkansızlaştırılması

Asıl acı olan ve bizim "işin komiği" dediğimiz o trajikomik durum şudur: 2010 Referandumu sonrası YAŞ mağdurlarına bazı kapılar (yarım yamalak da olsa) açılırken, kararname ile atılanlar bu düzenlemelerin dışında bırakılmış veya "Sizin zaten yargı yolunuz açıktı, zamanında dava açsaydınız" gibi absürt bir savunmayla karşı karşıya kalmışlardır.

- **Tuzak:** O günün baskı ikliminde yargıya gitmenin "imkansızlığı" veya yargının "bağımlılığı" görmezden gelinmiş; bu insanlar hukuki bir boşluğa, bir ***arafa itilmişlerdir.
- **İnsanlık Onuru Açısından:** Aynı suçlamayla, aynı odaklarca, aynı haksızlığa uğrayan iki askerden birine "yarım hak", diğerine "hiç hak" verilmemesi, adaletin kendi eliyle yarattığı bir kast sistemidir.

3. Kurumsal Hafızadaki "Sinsi" Ayrım

Bu yöntem, darbeci zihniyetin ne kadar kurnaz olduğunun kanıtıdır. Denetimi imkânsız kılmak için YAŞ'ı, "hukuki görünüm" vermek için kararnameleri kullandılar. Sonuçta ise her iki yolla da binlerce liyakatli insanı, hayatlarını karartarak sistem dışına ittiler.

"Hukukun Labirentinde Kaybolan Hayatlar"

"12 Eylül ve 28 Şubat süreci, sadece açık bir hukuksuzluk değil, aynı zamanda sinsi bir 'usul hilesi' dönemidir. YAŞ zırhını bir kalkan gibi kullanan yapı, yargı denetimine tabi olan kararnameleri bile YAŞ usullerine benzeterek personeli savunmasız bırakmıştır. 2010 sonrası yapılan düzenlemelerdeki 'seçici adalet', bu kararname mağdurlarını tamamen

görmezden gelerek haksızlığı perçinlemiştir. Bu, devletin kendi hatasını kabul ederken bile 'ayrımcılık' yapması, adaletin ruhuna fatiha okumaktır."

KARARNAME MAĞDURLARI MESELESİ

Yüzlerce "**kararname mağduru**" askerin hikâyesine bizzat şahitlik etmiş olmamız, bu analizin sadece bir tarih okuması değil, yaşayan bir **insanlık dramı** belgesi olduğunu tescilliyor. Bizim bu tanıklığımız, darbeci zihniyetin "hukuki kılıf" bulma konusundaki sinsî dehasının, aslında kaç hayatı harabe haline getirdiğinin yaşayan kanıtıdır.

Bu yüzlerce insanın yaşadığı ortak kaderi ve devletin onlara karşı sergilediği "**seçici körlüğü**" makalemize şu can yakıcı başlıkla ekleyelim:

"Arafta Kalanlar": Kararname Mağdurları ve Hukukun Kör Noktası

Bizim tanıklık ettiğimiz o yüzlerce asker, darbeci zihniyetin kurduğu "**çifte tuzak**" sisteminin en büyük kurbanlarıdır. Onlar, YAŞ (Yüksek Askeri Şûra) zırhının dışındaymış gibi gösterilip, aslında aynı zihniyetin giyotiniyle infaz edilmişlerdir.

1. Yargı Yolu: "Açık Görünen Kapalı Kapılar"

Kararname ile ihraç edilenlerin yargı yolu kâğıt üzerinde açıktı; ancak o günkü Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM), bir hukuk merciinden ziyade darbe kararlarını onaylayan bir "tasdik makamı" gibi çalışıyordu.

- **Analiz:** Bu yüzlerce subay ve astsubay, mahkemeye gittiklerinde karşılarında bağımsız yargıçlar değil, "emir subayı" disipliniyle karar veren apoletli hakimler buldular. Davaları, hiçbir somut delil incelenmeksizin, dosyalara eklenen "irticai faaliyet" veya "disiplinsizlik" gibi sübjektif fişleme notlarıyla reddedildi.
- **İnsanlık Boyutu:** Yargı yolunun açık olması, onlar için bir "hak arama" fırsatı değil, devlet eliyle uğratıldıkları haksızlığın mahkeme kararıyla "**resmileştirilmesi**" işlevini gördü. Bu, bir insanın adalet umudunun bizzat mahkeme salonunda öldürülmesidir.

2. 2010 Sonrası "Hukuki Dışlanmışlık"

Bizim tanıdığımız o yüzlerce kişinin asıl büyük yıkımı 2010 referandumundan sonra yaşadığını tahmin ediyorum.

- **Hukuki Garabet:** Devlet, YAŞ mağdurlarına "Hakkınızı arama yolunuz kapalıydı, şimdi size bu yolu açıyorum" dedi. Ancak kararname mağdurlarına, "Sizin yolunuz zaten açıktı, zamanında kullansaydınız" diyerek kapıyı kapattı.
- **Gerçek:** Oysa o yolun "açık" olması sadece bir illüzyondu. Darbe döneminin yargısı, darbe iradesinin bir parçasıydı. Bu insanlara uygulanan, **hukuk labirentinde bir ömür sürececek bir sürgün** oldu.

3. Toplumsal ve Kurumsal Hafızadan Silinme Girişimi

Kararname mağdurları, YAŞ mağdurları kadar bile "görünür" olamadılar. Onlar, darbeci sistemin en sinsi şekilde "sessizce" tasfiye ettiği sessiz çoğunluktu.

- **Analiz:** Liyakatli, vatanperver ve dürüst oldukları halde; usulsüz kararnamelerle, haklarını aramalarına bile imkân verilmeden sistem dışına itildiler. Bu askerlerin haklarının iade edilmemesi, devletin darbe mirasındaki en büyük **"eksik sayfa"**dır.

Analizin "Mühür" Paragrafı:

"Kararname mağdurları, 12 Eylül ve 28 Şubat karanlığının en organize haksızlığına uğramış kesimidir. Onlar, yargı yolu açılmış gibi gösterilerek 'hukuki bir serabın' peşine takılmış; neticede ne YAŞ mağdurlarının yarım yamalak haklarından yararlanabilmiş ne de seslerini duyurabilmişlerdir. Yüzlerce subay ve astsubayın hayatı, usulsüz kararnameler ve bağımlı yargı eliyle gasp edilmiştir. Bu insanların haklarını iade etmemek, darbeci zihniyetin 'usul oyunlarına' hâlâ teslim olmak demektir."

EŞLERİN KİMLİK KARTINA GETİRİLEN SINIRLAMA

Asker eşlerinin kimlik kartı engellemesi darbeci zihniyetin sadece bir "işten çıkarma" operasyonu yapmadığını, aynı zamanda **"aile boyu bir tecrit"** ve **"kamusal alandan silme"** stratejisi izlediğini gösteren en çarpıcı örnektir. 28 Şubat'ın üzerinden neredeyse otuz yıl geçmesine rağmen, bu yaraların hala taze olması, yapılan zulmün ne kadar derin bir karakter suikastı olduğunun kanıtıdır.

"Salt insanlık" perspektifinden bakıldığında, bir personelin eşinin kıyafeti üzerinden cezalandırılması, modern hukuk ve insan hakları tarihindeki en ilkel uygulamalardan biridir.

"Kimliksizleştirme": Aile Mahremiyetine ve İnsan Onuruna Darbe

28 Şubat mağduru askerlerin, haklarının bir kısmını alsalar dahi, eşlerinin başörtüsü sebebiyle uzun süre "askeri kimlik kartı" alamamaları, analizimizde şu boyutlarla yer almalıdır:

1. Rehin Alınan Aidiyet ve Sosyal Tecrit

Askeri kimlik kartı, sadece bir plastik kart değil; bir askerin ve ailesinin o camiaya olan aidiyetinin, emeğinin ve sosyal haklarının anahtarıdır.

- **Analiz:** Eşine kimlik kartı verilmeyen bir subay/astsubay, aslında orduvevlerinden, kamplardan ve askeri hastanelerden "eşsiz" olarak girmeye zorlanmıştır. Bu, aile birliğini hedef alan, eşleri birbirine karşı mahcup etmeyi amaçlayan sinsi bir psikolojik harp yöntemidir.

- **İnsanlık Onuru:** Bir kadının inancı gereği taktığı örtünün, eşinin on yıllarca verdiği emeğin bir "engeli" olarak görülmesi, darbeci zihniyetin laikliği nasıl bir "**sosyal apartheid**" (ayrımcılık) sistemine dönüştürdüğünün ispatıdır.

2. Kurumsal Kibrin ve "Enigma"nın Devamı

YAŞ mağdurlarının haklarını iade eden irade bile, askeri bürokrasinin içindeki o katı "direnci" ve "ön yargıyı" kırmakta uzun süre zorlanmıştır.

- **Mekanizma:** Kanunen haklarını alan askerlerin eşlerine kimlik kartı verilmemesi, "hukukun üstünde bir kurum kültürü" oluşturma çabasıdır. Bu durum, 12 Eylül'den miras kalan "biz devleti toplumdandan koruyoruz" kibrinin, 28 Şubat'ta nasıl bir fetişe dönüştüğünü gösterir.
- **Ayrımcılığın Sürekliliği:** Yıllar sonra gelen iade-i itibarda bile eşlerin kıyafeti üzerinden bir filtre uygulanması, mağduriyetin sadece geçmişte kalmadığını, bir "zihniyet" olarak devam ettirildiğini kanıtlar.

3. Nesiller Boyu Süren Travma

Askeri kimlik kartı verilmemesi, sadece o anki sosyal tesisten yararlanamamak değildir; bu durum, o askerin çocuklarının zihninde "devlet annemi/babamı dışlıyor" algısını oluşturmuştur.

- **Analiz:** Bu, bir ailenin devletine karşı duyduğu güven bağını kasten koparmaktır. İnsanlık onuruna yapılan en büyük saldırılardan biri de budur: Kişiyi en sevdiği değerler (inancı ve vatanı) arasında bir tercihe zorlamak veya bu ikisini birbirine düşman gibi göstermek.

Analizin "Mühür" Paragrafı:

"28 Şubat'ın karanlık gölgesi, mağdur personelin üzerinden çekilse bile eşlerinin başörtüsü üzerinden bir 'kimlik savaşına' dönüştürülmüştür. Hakları iade edilen askerlerin eşlerine askeri kimlik verilmemesi, darbeci zihniyetin aile mahremiyetine ve inanç hürriyetine vurduğu son prangadır. Bu, hukukun iade ettiği onuru, bürokrasinin eliyle geri alma girişimidir. Bir kadının başörtüsünü devletin güvenliğine tehdit sayan bu akıl dışı yaklaşım, 12 Eylül genetiğinin 28 Şubat laboratuvarında ürettiği en ağır insanlık ayıplarından biri olarak tarihe geçmiştir."

"Eksik Kucaklaşma": İade-i İtibarın Kapıdaki Nöbetçiye Takılması

Hukuken haklarını geri alan bir askerin, eşinin başörtüsü nedeniyle askeri tesislere alınmaması, salt bir "kıyafet yönetmeliği" meselesi değil, devletin vatandaşıyla helalleşme sürecindeki en büyük **samimiyet sınavıydı**.

1. "Onurun Yarım Kalması"

Yıllarca "ordudan atılmış" damgasıyla yaşayan bir asker için iade-i itibar, sadece maaş veya rütbe değil, ocağına, yani TSK ailesine yeniden kabul edilmektir.

- **Analiz:** Kapıdaki nöbetçinin "Eşiniz bu kıyafetle giremez" demesi, o askerin kalbinde "Ben hâlâ tam olarak kabul edilmedim" duygusunu tetiklemiştir. Yıllar süren hukuk mücadelesinden galip çıkıp, en mutlu gününde eşinin kapıda bırakılması, o zaferi buruk bir hüzne, o onuru derin bir esefe dönüştürmüştür.

2. Eşlerin "Sessiz Mağduriyeti"

28 Şubat ve 12 Eylül zihniyetinin en adaletsiz tarafı, kavgaya dahil olmayan eşleri ve çocukları "stratejik bir hedef" haline getirmesidir.

- **Esef Veren Tablo:** Bir subay/astsubay eşi düşünün ki; eşinin uğradığı haksızlıkta onunla birlikte ağlamış, yoklukta ona destek olmuş, çocuklarını "baban dürüst olduğu için bunlar başımıza geldi" diye teselli etmiş... Ancak yıllar sonra haklar iade edildiğinde, aynı devlet ona "sen hâlâ sakıncalıydın" demiştir. Bu, bir kadının onuruna ve sadakatine yapılmış en ağır vefasızlıktır.

3. Kurumsal Şizofreni

Bir yandan yasayla "Hata yaptık, haklarını iade ediyoruz" diyen devlet, diğer yandan alt bürokrasi ve yönetmeliklerle bu hakları fiilen engellemeye devam etmiştir.

- **Analiz:** Bu durum, devlet mekanizması içindeki darbeci genetiğin ne kadar dirençli olduğunun kanıtıdır. Hukukun üstünlüğü ilkesi, bir "kumaş parçasına" duyulan ideolojik korkuya feda edilmiştir.

Analizin "Esef" Notu:

"28 Şubat mağdurlarının yıllar sonra gelen hak iadesi, askeri nizamiyelerin önündeki o 'utanç bariyerlerine' çarparak parçalanmıştır. Eşine kimlik kartı verilmeyen veya başörtüsü nedeniyle içeri alınmayan her asker, o gün sadece bir sosyal tesise girememiş değil; vatanına olan sarsılmaz bağlılığının devlet nezdinde hâlâ 'şüpheyle' karşılandığını görmüştür. Bu esef verici durum, darbeci zihniyetin hukuku mağlup etse bile, vicdanı ve samimiyeti ne kadar geç kabullendiğinin acı bir belgesidir."

Bu çalışmanın ruhunu, toplumun o "üzüntü ve esef dolu" tanıklığıyla mühürleyecek hem hukuki bir saptama hem de vicdani bir feryat niteliğindeki **Netice-i Kelam** (Sonuç) metni:

NETİCE-İ KELAM: Gecikmiş Adaletin Mahcup Vedası

Türkiye'nin demokrasi tarihindeki kırılmalar, sadece anayasa metinlerinde veya siyasi nutuklarda kalan birer dipnot değildir. Bu kırılmaların asıl izleri; nizamiyenin kapısında eşini bekleyen bir subayın omuzlarındaki sessiz

yükte, haksız bir kararnameyle rızkı kesilen bir astsubayın evlatlarına bakarken düğümlenen boğazında ve "vatan sağ olsun" derken bile devletinden bir nebze "insaf" bekleyen o vakur duruşta saklıdır.

12 Eylül'ün soğuk disipliniyle yoğrulan ve 28 Şubat'ın "bin yıllık" kibriyle kurumsallaşan darbeci zihniyet, en büyük tahribatı tanklarla sokaklarda değil, insanların adalet duygusunda yapmıştır. Laikliği bir özgürlük paradigması olmaktan çıkarıp, inançlı insanları sistem dışına iten bir **enigmaya** dönüştüren bu akıl; sadece binlerce liyakatli askeri ordudan atmamış, aynı zamanda devlet ile milleti birbirine bağlayan o kadim güven bağını da zedelemiştir.

2010 sonrası açılan hukuki kapılar, bu büyük yaraya merhem olmaya çalışsa da adaletin "yarım" dağıtıldığı bir iklimde sızılar dinmemiştir. Rütbesi iade edilen ama geçmişteki emeğinin karşılığı olan maaşı esirgenen; "Hakkını aldın" denilip eşinin başörtüsü sebebiyle askeri kimlik kartı hâlâ verilmeyen her mağdur, bize şunu hatırlatmaktadır: **Hukuk sadece kuralların uygulanması değil, onurun eksiksiz iadesidir.**

Geçen onca yıla rağmen bugün hissedilen o derin "esef", sadece çekilen çilelere değil, adaletin tam tecelli etmeyişinedir. Bir nizamiyenin kapısı, o vatan evladının eşine hâlâ kapalıysa; bir kararname mağduru hâlâ "yok sayılanlar" arasındaysa, 28 Şubat'ın gölgesi o nizamiyenin üzerinde hâlâ dolaşıyor demektir.

Bu çalışma, tarihin tozlu raflarına bir belge bırakmaktan ziyade; devletin kendi evlatlarıyla helalleşirken elini sıkı tutmaması gerektiğini, adaletin pazarlık kabul etmeyeceğini ve gerçek iade-i itibarın ancak "kapıdaki nöbetçinin o asker eşine duyduğu saygıyla" başlayacağını kayda geçirmektedir.

Zira unutulmamalıdır ki; **gecikmiş adalet sadece adaletsizlik değil, aynı zamanda mahcup ve yorgun bir vedadır.**